

SUOČAVANJE

SLUČAJ OPLENAC

ZLOČIN KOJI NIJE ZASTAREO

Bojan Lapčević *Pomoćnik tužioca za ratne zločine*

Pokretanje jednog ovakvog krivičnog postupka ima za cilj da pruži makar delimičnu satisfakciju oštećenima u vidu saznanja gde i na koji način su njihovi najbliži stradali, i da im makar na ovaj način ublaži patnju kroz koju su prošli, a počinioći ratnih zločina mogu izvući samo poruku da se ne mogu sakriti iza proteka vremena

Na Oplencu u krugu Zadužbine Kralj Petar I javile su se indicije da u okviru samog kompleksa postoji masovna grobnica iz Drugog svetskog rata. Za vreme Drugog svetskog rata u samoj Zadužbini bile su smeštene nemačke okupacione snage. Na osnovu podataka kojima raspolaže Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije pretpostavlja se da su to bile jedinice SS-odreda. U toku 1942. godine u zadužbinu su dovođena lica uglavnom sa područja Šumadije, tu su ispitavani, zatvarani ili upućivani u druge logore. To su bili uglavnom pripadnici pokreta otpora i njihovi saradnici. Decembra 1942. godine, nemačke okupacione snage su ih u više navrata streljale, u krugu Zadužbine. Nakon toga, Nemci na kratko napuštaju kompleks Zadužbine a njihovo mesto preuzimaju bugarske okupacione snage. Po dolasku Bugara dolazi do ekshumacije ubijenih i oni bivaju premešteni u zajedničku grobnicu februara 1943. godine. Na kopanju zajedničke grobnice učestvovali su meštani Topole. Sva ova događanja padaju u zaborav.

Nakon oslobođanja od okupacije 1945. godine, preduzeta je istraga u pravcu otkrivanja ove masovne grobnice, ali ista nije privедена kraju.

Dva krsta na drvetu

Po prijavi sadašnjeg upravnika Zadužbine Miladina Gavrilovića dolazi do ponovnog aktuelizovanja ovih dešavanja. Posmrtni ostaci su pronađeni 2005. godine u grobnici u krugu Zadužbine Kralja Petra I na Oplencu. Na osnovu kazivanja meštana, upravnik je preuzeo sopstveno istraživanje u sklopu Zadužbine i na lokaciji pored napuštenog majdانا naišao je na dva krsta na drvetu od kojih je jedan metalni, dok je drugi urezan u kori drveta. Takođe je na samom licu mesta primećeno da je došlo do ulegnuća zemlje koje je po svom obliku i dimenzijama ukazivalo na postojanje masovne grobnice.

Prema dosadašnjim istorijskim istraživanjima Zadužbine, streljani su zakopani u majdan za vađenje kamena, u pregorelo stajsko đubrivo, a pored majdana je 1943. godine iskopana nova grobnica u koju su

premeštena tela streljanih.

Nakon dobijanja ovih informacija, Tužilaštvo za ratne zločine došlo je do zaključka da u konkretnom slučaju postoje osnovi sumnje da je u pitanju krivično delo ratnog zločina. Takođe sve je ukazivalo na to da su lica streljana očigledno bez sudskega postupka. Na osnovu toga Tužilaštvo je podnelo predlog za preduzimanje pojedinih istražnih radnji. Predlog se odnosi na ekshumaciju posmrtnih ostataka iz masovne grobnice, pregled i obdukciju istih kao i na DNK analizu posmrtnih ostataka. Istražni sudija Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu stručnom timu sa Vojnomedicinske akademije poverava ekshumaciju, pregled i obdukciju. Nakon preduzete ekshumacije na lokaciji u blizini napuštenog majdana u zajedničkoj grobničici pronađeno je oko 30 tela. Istražni sudija je nakon toga naložio DNK analizu uzoraka tela kao i analizu krvi najbližih rođaka nastradalih za koje se pretpostavlja da se posmrtni ostaci njihovih srodnika nalaze u zajedničkoj grobničici. Navedena analiza poverena je Centru za primenu i razvoj PCR-a Biološkog fakulteta u Beogradu.

Argumenti

Navedene preduzete radnje pokreću mnoga pitanja kao, na primer, zašto je tek nakon proteka 64. godine pokrenuto iskopavanje jedne ovakve masovne grobničice. Prevashodni cilj ovog Tužilaštva jeste progon učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, ali, u sklopu svih događaja, svesni smo i činjenice da su, nakon velikog broja godina, šanse za procesuiranje odgovornih za ovaj zločin male. Na osnovu iznetog pokreće se i pitanje zastarevanja ratnih zločina.

U ovom delu bih se osvrnuo na važeća rešenja vazana za zastarelost koja su propisana Krivičnim zakonikom. U istom su predviđena pravila na osnovu kojih se, po isteku određenog broja godina, više ne može pokrenuti sudske gonjenje za krivična dela koja su propisana Zakonom. Takođe, postoje i odredbe koje su vezane za zastarelost izvršenja izrečene kazne, tako da posle proteka određenog broja godina može doći do obustave postupka ili do zastarelosti izvršenja izrečene kazne, a kako je to predviđeno našim zakonodavstvom.

Razlozi na kojima se zasniva propisivanje ovakvih odredbi polaze od toga da je za društvo možda bolje da se sve to zaboravi, i da je sam protok vremena bio dovoljan da dovede da toga da rane nanete žrtvama i oštećenima tim krivičnim delima zacele. Takođe, kažnjavanje nakon proteka određenog vremenskog perioda ne bi dalo iste rezultate kao i da je do samog krivičnog postupka i izricanja odgovarajuće kazne došlo mnogo ranije. Pored toga, sam protok vremena dovodi do toga da utvrđivanje činjenica i prikupljanje dokaza, a pogotovo saslušanje svedoka koji biološki nestaju, postaje sve teže i bukvalno fizički nemoguće.

Na osnovu preuzetih međunarodnih obaveza u domaćem zakonodavstvu, odredbom člana 108. Krivičnog zakonika propisano je da krivično gonjenje i izvršenje kazne ne zastareva za krivična dela koja su predviđena u čl. 370. do 375. ovog zakonika, kao ni za krivična dela za koja, po ratifikovanim međunarodnim ugovorima, zastarelost ne može da nastupi.

U dosadašnjim međunarodnim aktivnostima zaključen je mali broj međunarodnih ugovora koji regulišu materiju zastarelosti krivičnog progona ratnih zločina. Do sada su zaključene dve Konvencije i to Konvencija o nezastarevanju ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti od 26. novembra 1968. godine doneta u Njujorku, koju je ratificovalo 48 država i Evropska konvencija o nezastarevanju ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti od 25. januara 1974. godine doneta u Strazburu, a koju su ratifikovale samo tri države.

Naša zemlja je ratificovala Konvenciju UN-a iz 1968. godine i to 1970. godine. Od međunarodnih pravila u svetu nezastarevanja ratnih zločina posebno se ističe odredba člana 29. Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda. Statut je usvojen 17. jula 1998. godine u Rimu i odredbom čl. 29 predviđeno je da krivična dela iz nadležnosti Suda ne zastarevaju. Tako da države koje su potpisnice istog ne mogu da se pozivaju na zastarelost u postupcima pred tim sudom. Naša zemlja je potpisnica Rimskog statuta i isti je ratifikovan 2001. godine.

Argumenti za postojanje međunarodnog pravila o nezastarevanju krivičnih dela ratnih zločina jesu brojni. Ovi argumenti se ogledaju prvenstveno u tome da se krivična dela ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti tiču cele međunarodne zajednice i da je celokupnoj međunarodnoj zajednici u interesu da ta krivična dela ne zastarevaju, s obzirom da ista u svojim raznim oblicima razaraju same osnove civilizovanog društva. Taj zaključak se javio na osnovu dosadašnje prakse, a imajući u vidu težinu ovih krivičnih dela, kao i učestalost sa kojom se javljaju širom sveta. Takođe argument koji se koristi za postojanje jedne ovakve odredbe jeste i davanje satisfakcije žrtvama i njihovim srodnicima koji zaslužuju da znaju šta se tačno desilo i ko je odgovoran za počinjena zlodela.

Kao zaključak se nameće da pokretanje jednog ovakvog krivičnog postupka ima za cilj da pruži makar delimičnu satisfakciju oštećenima u vidu saznanja gde i na koji način su njihovi najbliži stradali, i da im

makar na ovaj način ublaži patnju kroz koju su prošli. Nadamo se da će ovaj postupak poslati u javnost jasnu poruku osude ovakvih i sličnih zlodela. Dodao bih i to da počinioći ratnih zločina iz ovog postupka mogu izvući samo poruku da se ne mogu sakriti iza proteka vremena. U krajnjoj instanci, pravosudne institucije su te koje u zakonitom postupku imaju zadatak da rasvetle određeni događaj i utvrde činjenice koje proizilaze iz istog, tako da krajnji cilj bude krivični progon učinilaca ovih najtežih krivičnih dela, bez obzira na vremensku distancu od počinjenog ratnog zločina.

Ekshumacija posmrtnih ostataka NN lica u krugu Zadužbine Kralja Petra I na Oplencu završena je 21. oktobra 2006. godine. Po završetku ekshumacije koja je započeta 4. oktobra 2006. godine, DNK analizama utvrdiće se identitet posmrtnih ostataka.

Tužilaštvo za ratne zločine zatražilo je identifikaciju streljanih zbog osnovane sumnje da se radi o krivičnom delu ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Po prijavi upravnika Zadužbine Kralja Petra I, prve istražne radnje sprovedli su istražni organi u Kragujevcu pa je po naredbi Okružnog suda u Kragujevcu, a po predlogu Okružnog javnog tužilaštva u Kragujevcu, izvršeno sondiranje terena. Po ustupanju predmeta Tužilaštvu za ratne zločine, istražni sudija Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu doneo je naredbu za ekshumaciju 2. oktobra 2006. godine. Ekshumacija je poverena stručnom timu VMA, a sredstva je obezbedilo Ministarstvo pravde Republike Srbije.